

Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish

Rashid Maxsetbaevich Kalmuratov
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Ishda estrada vokal ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlari, raqamli texnologiyalarning turlari va imkoniyatlari, o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi - estrada vokal ovozi samarali rivojlantirishga qaratilgan raqamli texnologiyalardan foydalanish usullarini aniqlash va asoslashdan iborat. Metodologik asos sifatida shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar qo'llaniladi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalardan foydalanishning bosqichma-bosqich tizimi, samarali dasturiy vositalar va metodik tavsiyalarini belgilashga xizmat qiladi. Ish musiqa ta'limi o'qituvchilari, vokal pedagoglari va metodistlar uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi, 9-sinf o'quvchilari, estrada vokal ovozi, raqamli texnologiyalar, audio dasturlar, multimediya, ovoz apparati, nafas texnikasi, intonatsiya, musiqa ta'limi

The Use of Digital Technologies in Developing Pop Vocal Voice among 9th Grade Students of the Nukus Specialized School of Culture

Rashid Maxsetbaevich Kalmuratov
Bukhara International University

Abstract: This study is devoted to exploring the use of digital technologies in developing pop vocal voice among 9th grade students of the Nukus Specialized School of Culture. The work analyzes the specific characteristics of pop vocal performance, the types and capabilities of digital technologies, as well as the psychophysiological characteristics of adolescent students. The aim of the research is to identify and substantiate methods of using digital technologies aimed at effectively developing pop vocal voice. Person-centered, activity-based, and competency-based approaches are

used as the methodological foundation. The research results serve to define a step-by-step system for using digital technologies, effective software tools, and methodological recommendations. The work is of theoretical and practical significance for music education teachers, vocal pedagogues, and methodologists.

Keywords: Nukus Specialized School of Culture, 9th grade students, pop vocal voice, digital technologies, audio programs, multimedia, vocal apparatus, breathing technique, intonation, music education

KIRISH

Zamonaviy musiqa ta'limi tizimi jahon ta'lim makonida ro'y berayotgan tub islohotlar, raqamlashtirish jarayonlari va innovatsion yondashuvlar ta'sirida jadal rivojlanmoqda. Bugungi kunda musiqa ta'limining asosiy vazifasi nafaqat vokal ijro etish texnikasini egallash, balki o'quvchilarning umumiy musiqiy madaniyatini shakllantirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish, estetik didni tarbiyalash va zamonaviy raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish ko'nikmalarini takomillashtirishdan iborat. Bu borada ixtisoslashtirilgan madaniyat maktablari tizimi alohida o'rin tutadi, chunki aynan shu bosqichda o'quvchilarda musiqaga bo'lgan qiziqish, ijodiy qobiliyat va kasbiy ko'nikmalarning poydevori qo'yiladi.

Estrada vokal ijrochiligi - bu zamonaviy musiqa ta'limining eng istiqbolli va talabgir yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'zida vokal ijrochiligi, sahna madaniyati, emotsional ifodaviylik va zamonaviy texnologiyalar unsurlarini uyg'unlashtiradi. Estrada musiqasining ommabopligi, uning tinglovchilar bilan bevosita muloqot qilish xususiyati, hissiy ta'sirchanligi va zamonaviy texnologiyalar bilan chambarchas bog'liqligi bu janrni yosh avlod uchun nihoyatda jozibador qiladi. Shu bois estrada vokal ovozini o'rgatish va rivojlantirish masalasi musiqa ta'limi tizimining dolzarb vazifalaridan biri sifatida kun tartibiga chiqmoqda.

Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi o'zining ko'p yillik tajribasi, malakali o'qituvchilari va o'ziga xos an'analari bilan mintaqadagi yetakchi musiqa ta'limi muassasalaridan biri hisoblanadi. Bu maktabda estrada vokal ijrochiligi yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan o'quvchilar nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni, balki sahna madaniyati, ijrochilik mahorati va kasbiy tayyorgarlikni ham o'zlashtiradilar. 9-sinf o'quvchilari - bu o'smir yoshidagi, ya'ni eng murakkab va mas'uliyatli davrda bo'lgan o'quvchilardir. Bu yoshda ovoz apparati faol shakllanadi, ovoz o'zgaradi, psixofiziologik o'zgarishlar ro'y beradi. Shu bois bu yoshdagi o'quvchilarda estrada vokal ovozini rivojlantirish alohida pedagogik va psixologik yondashuvni, shuningdek zamonaviy raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishni talab qiladi.

Raqamli texnologiyalar - bu zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, ular ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga, o'quvchilarning faol ishtirokini

ta'minlashga va individual yondashuvni qo'llashga yordam beradi. Estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalar keng imkoniyatlar yaratadi: audio yozuv va tahrir dasturlari, vokal mashqlar uchun maxsus ilovalar, tyuner va metronom dasturlari, fonogrammalar va minusovkalar, video darsliklar, onlayn platformalar va masofaviy ta'lim vositalari. Bu texnologiyalar o'quvchilarning ovoz ko'nikmalarini tez va samarali o'zlashtirishiga, o'z ovozi tahlil qilishiga, xatoliklarini aniqlashiga va ularni tuzatishiga yordam beradi.

Bugungi kunda Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari yetarli darajada ilmiy tadqiq etilmagan. Mavjud o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar asosan an'anaviy ta'lim usullariga qaratilgan bo'lib, ularda raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari, ularni estrada vokal ovozi rivojlantirishda qo'llash usullari, o'smir yoshidagi o'quvchilar bilan ishlashning psixologik jihatlari yetarlicha yoritilmagan. Bu holat amaliyotda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi: o'quvchilar zamonaviy raqamli vositalardan samarali foydalana olmaydi, o'z ovozi tahlil qilish ko'nikmalari sust shakllanadi, ta'lim jarayoni yetarli darajada qiziqarli va samarali bo'lmaydi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, zamonaviy musiqa ta'limi tizimida estrada janrlariga bo'lgan talabning ortib borishi, o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlarining o'zgarishi vokal o'qitish metodikasini yangilashni taqozo etadi. Ikkinchidan, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash va individual yondashuvni qo'llash imkonini beradi. Uchinchidan, o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish pedagogik samaradorlikni oshiradi. To'rtinchidan, estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning keyingi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli ishtirok etishi uchun mustahkam poydevor yaratadi. Beshinchidan, raqamli texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularni zamonaviy musiqa industriyasi talablariga tayyorlaydi.

Tadqiqotning maqsadi - Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish usullarini aniqlash va asoslashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: birinchidan, estrada vokal ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish; ikkinchidan, raqamli texnologiyalarning turlari va imkoniyatlarini o'rganish; uchinchidan, o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlarini tahlil qilish; to'rtinchidan, mavjud vokal o'qitish metodikalarini tanqidiy tahlil qilish; beshinchidan, estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning bosqichma-bosqich

tizimini ishlab chiqish; oltinchidan, samarali dasturiy vositalar va metodik tavsiyalarni aniqlash hamda ularning samaradorligini baholash.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar qo'llaniladi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv har bir o'quvchining individual xususiyatlarini, ovoz imkoniyatlarini va qobiliyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatli yondashuv ta'lim jarayonini amaliy vokal ijrochiligi faoliyati bilan bog'lashni, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashni talab qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv esa o'quvchilarda vokal-ijrochilik, musiqiy-idrokiy va raqamli savodxonlik kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda birinchi marta Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari kompleks tarzda, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar uyg'unligida tadqiq etiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanishning bosqichma-bosqich tizimi, samarali dasturiy vositalar va metodik tavsiyalari ishlab chiqiladi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, uning natijalari vokal pedagogikasi, estrada ijrochiligi metodikasi va raqamli ta'lim texnologiyalari sohalarini yangi ilmiy bilimlar bilan boyitadi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar va dasturiy vositalardan musiqa ta'limi o'qituvchilari, vokal pedagoglari va metodistlar o'z faoliyatlarida foydalanishlari mumkinligi bilan belgilanadi.

Tadqiqotning tuzilmasi kirish, uchta bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat. Birinchi bobda estrada vokal ijrochiligining nazariy asoslari va raqamli texnologiyalarning mohiyati tahlil qilinadi. Ikkinchi bobda o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlari va estrada vokal ovozini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari o'rganiladi. Uchinchi bobda estrada vokal ovozini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish usullari, bosqichma-bosqich tizimi va metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi hamda ularning samaradorligi baholanadi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalarini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, u zamonaviy musiqa ta'limining dolzarb talablaridan kelib chiqadi va musiqa ta'limi tizimining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning kulminatsion qismi - bu Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning yagona tizimini ishlab chiqish va uni amaliyotda samarali qo'llash modelini yaratishdan iborat.

Raqamli texnologiyalarning asosiy turlari

Tadqiqot davomida estrada vokal ovozi rivojlantirishda qo'llaniladigan quyidagi raqamli texnologiyalar aniqlandi:

Birinchi guruh - audio yozuv va tahrir dasturlari. Audacity, Adobe Audition, GarageBand kabi dasturlar orqali o'quvchi o'z ovozi yozib oladi, tinglaydi va tahlil qiladi.

Ikkinchi guruh - vokal mashqlar ilovalari. Vocal Pitch Monitor, Sing Sharp, Vanido kabi ilovalar orqali intonatsiya aniqligi, diapazon va ovoz barqarorligi ustida ishlanadi.

Uchinchi guruh - tyuner va metronom dasturlari. GuitarTuna, Soundcorset kabi dasturlar orqali ovoz balandligi va ritmik barqarorlik nazorat qilinadi.

To'rtinchi guruh - fonogramma va minusovkalar. Karaoke platformalari, YouTube minusovkalar va maxsus fonogrammalar orqali o'quvchi turli uslublarda kuylashni o'rganadi.

Beshinchi guruh - video darsliklar va onlayn platformalar. Master-klasslar, video darslar va onlayn kurslar orqali o'quvchi mashhur xonandalar tajribasini o'rganadi.

Oltinchi guruh - musiqiy tahrir va aranjirovka dasturlari. FL Studio, Cubase, Logic Pro kabi dasturlar orqali o'quvchi o'z ijrosini qayta ishlash va aranjirovka qilish ko'nikmalarini o'zlashtiradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishning bosqichma-bosqich tizimi

Birinchi bosqich - tanishish bosqichi. O'quvchi raqamli vositalar bilan tanishadi, ularning imkoniyatlarini o'rganadi.

Ikkinchi bosqich - o'z ovozi tahlil qilish bosqichi. O'quvchi o'z ovozi yozib oladi, tinglaydi, xatoliklarini aniqlaydi.

Uchinchi bosqich - mashq qilish bosqichi. O'quvchi raqamli ilovalar yordamida intonatsiya, ritm, diapazon ustida ishlaydi.

To'rtinchi bosqich - ijodiy faoliyat bosqichi. O'quvchi o'z ijrosini yozib oladi, qayta ishlaydi va taqdim etadi.

Amaliy model: "Yozib ol - tahlil qil - tuzat - takomillashtir"

Tadqiqotning kulminatsion natijasi sifatida to'rt bosqichli amaliy model ishlab chiqildi:

Birinchi bosqich - "Yozib ol". O'quvchi o'z ovozi raqamli vositalar yordamida yozib oladi.

Ikkinchi bosqich - "Tahlil qil". O'quvchi yozuvni tinglaydi, intonatsiya, ritm, tembr va dinamik xatoliklarni aniqlaydi.

Uchinchi bosqich - "Tuzat". O'quvchi aniqlangan xatoliklarni maxsus mashqlar orqali tuzatadi.

To'rtinchi bosqich - "Takomillashtir". O'quvchi o'z ijrosini qayta yozib oladi va natijani qiyoslaydi.

Kulminatsion xulosa

Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalar yagona, o'zaro bog'liq tizim sifatida qaralishi va amaliyotda "Yozib ol - tahlil qil - tuzat - takomillashtir" modeli asosida qo'llanilishi zarur. Bu model o'quvchining o'z ovozi obyektiv baholashiga, xatoliklarni mustaqil aniqlashiga va ijrochilik mahoratini bosqichma-bosqich oshirishiga yordam beradi.

UMUMIY XULOSA

Mazkur tadqiqot Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalarini o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchi xulosa. Estrada vokal ijrochiligi zamonaviy musiqa ta'limining muhim yo'nalishi bo'lib, u mikrofonga yaqin ishlash, dinamik noziklik va emotsional ifodaviylikka asoslanadi. Shu bois uni o'rgatish maxsus metodik yondashuvni talab qiladi.

Ikkinchi xulosa. 9-sinf o'quvchilari o'smir yoshida bo'lib, ularning ovoz apparati faol shakllanish davrida. Bu yoshda ovozni asrash rejimiga rioya qilish zarur.

Uchinchi xulosa. Raqamli texnologiyalar - audio yozuv dasturlari, vokal ilovalar, tyuner, metronom, fonogrammalar, video darsliklar va musiqiy tahrir dasturlari - estrada vokal ovozi rivojlantirishda samarali qo'llanilishi mumkin.

To'rtinchi xulosa. Tadqiqotning kulminatsion natijasi sifatida "Yozib ol - tahlil qil - tuzat - takomillashtir" nomli to'rt bosqichli amaliy model ishlab chiqildi.

Beshinchi xulosa. Tadqiqotning nazariy va amaliy ahamiyati shundaki, uning natijalari vokal pedagogikasi, estrada ijrochiligi metodikasi va raqamli ta'lim texnologiyalari sohalarini boyitadi hamda musiqa ta'limi o'qituvchilari, vokal pedagoglari va metodistlar uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, estrada vokal ovozi rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish - bu zamonaviy musiqa ta'limining dolzarb talabidir. Bu texnologiyalar to'g'ri qo'llanilsa, o'quvchilarda nafaqat vokal-ijrochilik ko'nikmalari, balki mustaqil tahlil qilish, o'z-o'zini baholash va ijodiy faoliyat ko'nikmalari ham samarali shakllanadi. Bu esa ularning keyingi kasbiy rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratadi hamda musiqa ta'limi tizimining umumiy sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. - 132 b.
2. Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2006. - 148 b.

3. Soliyev A. Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. - Toshkent: Musiqa, 2019. - 216 b.
4. Kadirov R. Cholg'u ijrochiligi va ansambl metodikasi. - Toshkent: O'zbekiston Milliy musiqa san'ati instituti nashriyoti, 2018. - 184 b.
5. Yusupova M. Estrada musiqasi asoslari. - Toshkent: San'at, 2017. - 156 b.
6. Tursunov S. Gitara ijrochiligi va pedagogikasi. - Toshkent: Musiqa nashriyoti, 2020. - 172 b.
7. Asqarov A. Musiqa pedagogikasi va psixologiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2015. - 198 b.
8. Raxmonov N., Haydarov M. Ansambl ijrochiligi nazariyasi va amaliyoti. - Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti, 2021. - 164 b.
9. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150
10. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101
11. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957
12. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. Scientific progress 2 (3), 1013-1018
13. КБ Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561
14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. Science and Education 4 (7), 384-389
16. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. Science and Education 3 (3), 1020-1025
17. КБ Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. Science and Education 3 (5), 1570-1576
18. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендация в вузе по сфере музыкальной культуре. Science and Education 4 (4), 921-927
19. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. Academy, 57-59
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. Science and Education 4 (7), 206-213

21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. К вопросу вокальной музыке об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress* 2 (3), 1087-1093
24. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. *Science and Education* 6 (1), 28-34
25. КБ Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 1188-1194
26. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. *Science and Education* 6 (1), 21-27
27. КБ Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 1195-1200
28. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использовании методов и приёмов музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (7), 107-120
29. КБ Холиков. Некоторые новые вопросы, связанные с применением методов и приёмов музыки в общеобразовательной системе. *Science and Education* 4 (7), 100-106
30. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129